

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ФАРМАЦІЇ

У рамках проєкту
Національного фармацевтичного університету
«ФАРМАЦЕВТИЧНІ НАУКОВІ ШКОЛИ СЛОБОЖАНЩИНИ»
до 15-річчя наукової школи професора *Алли КОТВИЦЬКОЇ*

«СОЦІАЛЬНА ФАРМАЦІЯ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

МАТЕРІАЛИ
Х МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

28 травня 2025 року

Харків
НФаУ
2025

УДК 614.2:339.137.2:615.03(477)

ІНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПРОГРАМИ «ДОСТУПНІ ЛІКИ» ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДОСТУПНОСТІ

Мороз С. Г., Ковальська О. В.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

У статті досліджено інституційний розвиток програми державної реімбурсації «Доступні ліки» як ключового інструменту забезпечення фармацевтичної доступності в умовах системних викликів охорони здоров'я в Україні. Проаналізовано нормативно-правову базу, динаміку оновлення переліків препаратів, обсяг фінансування, залучення аптечних закладів і кількість пацієнтів. Розглянуто механізми розширення програми у 2025 році, включення нових лікарських засобів і груп захворювань, зокрема онкологічних, ендокринних та інфекційних. Виокремлено основні досягнення, проблеми реалізації та перспективи подальшого розвитку, включно з цифровізацією, удосконаленням ціноутворення та науковим супроводом.

Ключові слова: «Доступні ліки», фармацевтична доступність, державна реімбурсація, охорона здоров'я, НСЗУ, лікарські засоби, медичні гарантії.

Вступ. Державна програма реімбурсації лікарських засобів «Доступні ліки» вже понад багато років виконує важливу соціальну функцію – забезпечення українців безоплатними або частково оплачуваними препаратами для лікування найбільш поширених хронічних захворювань. Програма діє в межах системи державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення і щорічно охоплює мільйони пацієнтів. З огляду на зростання потреб населення та зміну епідеміологічної структури захворювань, 2025 рік позначений безпрецедентним розширенням програми, що потребує системного аналізу її проблем та перспектив.

Мета дослідження. Метою цієї наукової роботи є аналіз сучасного стану та напрямів інституційного розвитку програми державної реімбурсації «Доступні ліки» в Україні як ключового інструменту підвищення фармацевтичної доступності для населення, особливо в умовах економічної нестабільності, воєнного стану та трансформації системи охорони здоров'я. Дослідження має на меті виявити основні досягнення, існуючі проблеми, а також окреслити перспективи подальшого вдосконалення механізмів державної реімбурсації.

Методика дослідження. У роботі застосовано загальнонаукові та спеціальні методи: аналіз нормативно-правової бази, контент-аналіз офіційних джерел Національної служби здоров'я України (НСЗУ), порівняльний метод для вивчення динаміки оновлень переліків препаратів, а також статистичний аналіз даних про кількість учасників програми та обсяг фінансування. Використано аналітичні матеріали урядових рішень, звіти НСЗУ, положення Програми медичних гарантій на 2025 рік, а також нові редакції переліків лікарських засобів і медичних виробів, які підлягають реімбурсації.

Основний матеріал дослідження та результати. Програма «Доступні ліки», започаткована у 2017 році, набула статусу системного інструменту забезпечення безперервного доступу громадян до лікарських засобів при найбільш поширених хронічних захворюваннях. Станом на 2025 рік програмою вже скористалися понад 5 мільйонів українців, яким було виписано понад 76 мільйонів електронних рецептів. До участі залучено понад 16 тисяч аптечних закладів [1].

Уряд України в межах реалізації рішення Ради національної безпеки і оборони ухвалив рішення про розширення програми. Зокрема, з серпня 2025 року до неї буде включено нові лікарські засоби для лікування серцево-судинних та цереброваскулярних захворювань (індапамід, торасемід, метилдопа), а також препарати з двовалентним залізом і фолієвою кислотою для профілактики анемії

у вагітних. Із жовтня програма охопить й онкологічні препарати, такі як екземестан, летрозол, тамоксифен [2].

Додатковим кроком до розширення фармацевтичної доступності стало зобов'язання всіх аптек, починаючи з липня 2025 року, приєднатися до програми «Доступні ліки», що ліквідує географічну нерівність у доступі. Вперше також передбачено розширення програми на дитячі інфекційні хвороби, офтальмологічні, ревматологічні, ендокринні захворювання, зокрема гіпотиреоз, а також включення понад 30 нових діючих речовин і комбінованих препаратів [3].

Показовими є також результати попереднього етапу формування оновленого переліку лікарських засобів та медичних виробів: до нього включено 507 лікарських засобів (на 35 більше, ніж раніше), 11 комбінованих препаратів (+2), 66 інсулінів (+3) та 42 медичних вироби (–3 позиції). Це демонструє як кількісне, так і якісне зростання можливостей програми. Важливим механізмом інституційної оптимізації є можливість подачі заяв на зниження оптово-відпускних цін для 114 лікарських засобів і 2 медичних виробів. Такий підхід стимулює конкуренцію та дає змогу зменшити навантаження на державний бюджет [4].

Ефективність програми підтверджується не лише макроекономічними показниками, а й результатами мікроекономічних досліджень. Проведене у 2023 році соціологічне опитування серед 52 відвідувачів аптеки, яка реалізує програму, показало, що більшість з них користуються «Доступними ліками» з 2021–2022 років. 67,31% респондентів високо оцінили професіоналізм фармацевтів, які забезпечують відпуск лікарських засобів за програмою, а 73% визнали її ефективною або високоефективною. Водночас, оцінки ефективності на рівні конкретних аптечних закладів виявилися стриманішими: 48,15% відповіли, що «є деякі проблеми», незважаючи на загальне задоволення обслуговуванням.

Аналіз відповідей на запитання щодо впливу програми на лікування хронічних захворювань показав, що більше половини респондентів (53,85%)

оцінили її позитивно, але з певними застереженнями. Це свідчить про складність оцінювання ефективності фармакотерапії при хронічних хворобах, зважаючи на поліморбідність та тривалість лікування. Водночас значущим є соціальний ефект програми – зменшення витрат пацієнтів і полегшення доступу до медикаментів [5].

Попри позитивну динаміку, програма стикається з низкою викликів: технічні помилки в переліках, нерівномірне оновлення цін, складність логістики, особливо в прифронтових територіях. Також актуальним залишається питання моніторингу ефективності дії програми та її впливу на загальний стан здоров'я населення, що потребує впровадження системного наукового супроводу.

Висновки. Програма «Доступні ліки» демонструє стійкий інституційний розвиток та адаптацію до системних викликів, зокрема війни, економічної кризи та змін у структурі захворюваності. Її розширення у 2025 році – безпрецедентне як за обсягами фінансування (понад 6 млрд грн), так і за широтою охоплення нозологій та територій. Однак ефективна реалізація потребує подальшої цифровізації, удосконалення механізмів ціноутворення, посилення контролю якості та наукового супроводу.

Перспективним напрямом подальших досліджень є оцінка соціально-економічної ефективності програми, аналіз впливу на захворюваність та смертність від цільових хронічних патологій, а також розробка моделей прогнозування потреб у лікарських засобах у розрізі демографічних та регіональних характеристик. Особливу увагу варто приділити інтеграції програми в загальну систему медичних гарантій та стратегію сталого фінансування фармацевтичного забезпечення населення.

Література

1. «Доступні ліки» – 2025: оприлюднено попередні результати формування переліків ліків та медичних виробів, які підлягають реімбурсації. *Щотижневик «Аптека»*. 2025. № 6. URL: <https://www.apteka.ua/article/713147> (дата звернення: 18.05.2025).

2. Доступні ліки. Міністерство охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua/uk/dev-dostupni-liki> (дата звернення: 18.05.2025).
3. До програми «Доступні ліки» додають нові препарати – рішення Уряду. Міністерство охорони здоров'я. URL: <https://moz.gov.ua/uk/do-programi-dostupni-liki-dodayut-novi-preparati-rishennya-uryadu> (дата звернення: 18.05.2025).
4. Результати та перспективи програми «Доступні ліки» обговорили на Форумі «Реімбурсація 2025». Аптечна професійна асоціація України. URL: <https://arau.org.ua> (дата звернення: 18.05.2025).
5. Панфілова Г. Л., [та ін.] Результати оцінки відвідувачами аптеки рівня ефективності реалізації державної програми «Доступні ліки». *Формування Національної лікарської політики за умов впровадження медичного страхування: питання освіти, теорії та практики: матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф.*, м. Харків, 13–14 берез. 2024 р. Харків: Вид-во НФаУ, 2024. С. 361–371.

Abstract. The article explores the institutional development of Ukraine's state reimbursement program "Affordable Medicines" as a key tool for ensuring pharmaceutical accessibility amid systemic healthcare challenges. It analyzes the regulatory framework, updates to drug lists, funding volumes, pharmacy involvement, and patient coverage. The paper examines the 2025 expansion of the program, the inclusion of new medications and disease groups, including oncological, endocrine, and infectious diseases. The study highlights the main achievements, implementation challenges, and development prospects, such as digitalization, pricing optimization, and scientific monitoring.

Keywords: Affordable Medicines, pharmaceutical accessibility, state reimbursement, healthcare, NHSU, medicines, medical guarantees.